

ΠΛΗΣΙΑΙΩ στην ηλικία που ήταν ο αδερφός μου όταν πέθανε. Ίσως γι' αυτό τον τελευταίο καιρό τον σκέφτομαι ξανά συχνότερα, σκέφτομαι τὰ χρόνια που ή ασθένειά του έκανε ολοένα πιο αισθητή την παρουσία της, τότε που αρχικά ήρθαμε πιο κοντά μέχρι που άξαφνα χαθήκαμε. Δεν μου είναι και τόσο εύκολο να αντιληφθώ τί συνέβη εκείνη την εποχή μεταξύ μας και γιατί, παρά την οικειότητα που ένιωθα όταν ήμασταν μαζί, δυσκολευόμουν τόσο πολύ να του φέρω αντίρρηση. Άκόμα και σήμερα, που πλέον έχουν περάσει πάνω από έφτά χρόνια, ο θάνατός του μου φαίνεται αδιανόητα εξωπραγματικός και, ενώ από τη μια ο αδερφός μου ουσιαστικά απουσιάζει από την καθημερινότητά μου —τόσο, που κάποιες φορές είναι σχεδόν σαν να ξεχνάω ότι όντως κάποτε είχα αδερφό—, από την άλλη, όταν κοιτάζω τη φωτογραφία του, αισθάνομαι ακριβώς όπως παλιότερα, όπως όταν ήταν ζωντανός. Ίσως βέβαια κάτι από εκείνον να είναι ακόμη εδώ, μέσα μου, στα πράγματα που βλέπαμε μαζί, σε όσα συζητούσαμε και σκεφτόμασταν, ανεπαίσθητα ίχνη στο λιθόστρωτο ή διατάξεις τών νευρώνων, διαδρομές που παραπέμπουν σε έναν άλλο τόπο και σε μια άλλοτινή εποχή. Η μπορεί επίσης απλώς να μὴν έχω

συνειδητοποιήσει ακόμη τί σημαίνουν οι λέξεις ο αδερφός μου είναι νεκρός και τὸ παιδί μέσα μου νὰ ἀρνεῖται νὰ παραδεχτεῖ ὅτι κάτι ἄλλαξε μεταξύ μας τὴ στιγμή πού μες στὴ βροχὴ εἶδα ἕνα φέρετρο νὰ κατεβαίνει σὲ ἕνα λάκκο μπροστὰ ἀπὸ ἕναν ξύλινο σταυρὸ μὲ τὸ ὄνομά του. Τὸ βράδυ πού συνάντησα τὸν ἀδερφό μου τελευταία φορὰ τοῦ ἔγραφα ἕνα γράμμα. Εἶχε φύγει ἀμίλητος ἀπὸ τὸ σπίτι μου λίγα λεπτὰ νωρίτερα ἐξαιτίας κάποιας κουταμάρας — μερικές φορές ὅταν ἦταν πιωμένος γινόταν πολὺ εὐθικτος κι ἐγὼ αἰσθανόμουν ὅτι ὑπερέβαλλε, ὅποτε ἀποφάσισα νὰ τοῦ γράψω. Θυμᾶμαι ἀκόμη ὅτι ἔγραφα μὲ μολύβι, πράγμα ἀσυνήθιστο γιὰ μένα, καὶ ἐπίσης δὲν ἔχω ξεχάσει ὅτι μὲ κάθε σελίδα πού γυρνοῦσα στὸ σημειωματάριό μου τὰ γράμματά μου γίνονταν μεγαλύτερα. Ἄφου ἔγραφα στὸ σημειωματάριό μου καὶ ὄχι στὰ ὁμορφα ἐπιστολόχαρτα πού παλιὰ μοῦ ἔκανε κάθε χρόνο δῶρο ἢ γιαγιά μου γιὰ τὰ Χριστούγεννα, καταλάβαινα ὅτι δὲν σκόπευα νὰ στείλω τὸ γράμμα, καὶ ὅταν τὸ συνειδητοποίησα αὐτὸ ὁ τόνος μου ἄρχισε νὰ γίνεται ὅλο καὶ πιὸ σκληρός, ὀλοένα πιὸ ἀνελέητος καὶ προσβλητικός, πράγμα πού μὲ ἐξέπληξε, γιατί ἀσφαλῶς ὁ ἀδερφός μου δὲν μοῦ εἶχε κάνει τίποτα πέρα ἀπὸ τὸ νὰ μὲ παρασύρει νὰ καταναλώσω μερικές χιλιάδες περιττὲς μπίρες καὶ σφηνάκια καὶ τσιγάρα, πού ἄλλωστε θὰ μπορούσα νὰ τὰ εἶχα ἀρνηθεῖ, ἂν ἤξερα πῶς, καὶ δὲν ξέρω ἂν ἐκεῖνος ἤξερε ὅτι δὲν ἤξερα πῶς, ἂν καὶ μερικές φορές σκέφτομαι ὅτι ἴσως θὰ μπορούσε νὰ τὸ ξέρει γιατί κι ἐκεῖνος δυσκολευόταν νὰ πεῖ ὄχι, ὅποτε θὰ μπορούσε νὰ φανταστεῖ ὅτι δὲν ὑπῆρχε περίπτωση νὰ πῶ ὄχι ὅταν μοῦ χτύπησε τὸ κουδούνι νυχτιάτικα,

κι εκείνη τή στιγμή μου χτυπούσε δεύτερη φορά τήν ἴδια νύχτα, ὅμως τώρα, ἀντὶ νὰ τοῦ ἀνοίξω, βούτηξα ἀμέσως μπουφάν, σκουφο καὶ κασκόλ, φόρεσα τὶς μπότες μου καὶ κατέβηκα μὲ θόρυβο τὴ σκάλα, ἀρχικὰ μὲ ἐπικριτικὴ διάθεση, ἀλλὰ κατόπιν ἀνακουφισμένος πού δὲν χρειαζόταν νὰ συνεχίσω νὰ γράφω ἓνα γράμμα τὸ ὁποῖο ἔτσι κι ἄλλιῶς δὲν θὰ ἔστελνα ποτέ, ἐνῶ τουναντίον θὰ ἔπινα κι ἄλλες μπίρες μὲ τὸν ἀδερφό μου, καὶ ἐννοεῖται ὅτι δὲν σχολιάσαμε τὸ γεγονὸς πὼς οὔτε ἓνα τέταρτο νωρίτερα εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι μου χωρὶς νὰ πεῖ κουβέντα. Ἄντ' αὐτοῦ σκεφτόμασταν πού θὰ μπορούσαμε νὰ πᾶμε τέτοια ὥρα, συνήθως πηγαίναμε στὸ Bachwirt, ὅμως αὐτὸ θὰ εἶχε κλείσει καμιά ὥρα νωρίτερα, ἀλλιῶς βέβαια ὁ ἀδερφός μου δὲν θὰ εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ σπίτι μου, δὲν θὰ ἤθελε νὰ ἐπιστρέψει τόσο γρήγορα, ὅχι, ἔπρεπε νὰ βροῦμε κάπου ἄλλοῦ νὰ πᾶμε, ἓνα μέρος πού ἔμεινε ἀνοιχτὸ ὡς ἀργὰ τὴν Τρίτη, ἢ μήπως ἦταν Τετάρτη, ὁπότε διασχίσαμε τὴν παιδικὴ χαρὰ πού βρισκόταν διαγώνια ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι μου περπατώντας προσεκτικὰ πάνω στὸν πάγο πού ἦταν σπαρμένος μὲ χαλίκια, κάτω ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς ψηλὲς ὀξείες, καὶ ὕστερα στρίψαμε στὴ Γιάνστρασε, ἢ ὁποῖα βγάζει στὴ Φραουνχοφερστράσε, ἐκεῖ σίγουρα κάτι θὰ ἦταν ἀνοιχτὸ, καὶ ὅταν ἐγὼ εἶπα διστακτικὰ πᾶμπ Sunshine, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὶς ἀπαλὲς νιφάδες πάνω στοὺς λευκοὺς στύλους ἀπὸ τοὺς φανοστάτες, ὁ ἀδερφός μου εἶπε Theaterklause, πράγμα πού μὲ ξάφνιασε γιατί νόμιζα ὅτι ἀπὸ τότε πού δὲν δούλευε πιά στὸ Theaterklause δὲν χώνευε καθόλου τὰ ἄτομα ἐκεῖ — ἢ δὲν δούλευε πιά ἐκεῖ ἐπειδὴ δὲν χώνευε τὰ ἄτομα· ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀφοῦ αὐτὸ πρό-

τινε ἦταν σαφές ὅτι ἐκεῖ θὰ πηγαίναμε τέτοια ὥρα και ὕστερα ἀπὸ τόσες μπίρες ποὺ εἴχαμε πιεῖ στὸ σπίτι, και, γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, καρφί δὲν μοῦ καιγόταν ποῦ θὰ καταλήγαμε, ἀρκεῖ νὰ μὴν πηγαίναμε στὸ Flaschenöffner, ὅποτε περάσαμε ἀπέναντι τῆ Φραουνχοφερστράσε, προσπεράσαμε τὸ παλιὸ ἔρημο πανδοχεῖο Φραουνχοφφερ, διασχίσαμε τὴν Κλεντσενστράσε κατευθυνόμενοι πρὸς τὸ Theaterklause, ποὺ ἦταν ἐπίσης σκοτεινὸ και ἔρημο, ταρακουνήσαμε τὴν πόρτα, πρῶτα ἐκεῖνος κι ὕστερα ἐγώ, και τελικὰ εἶπα κρίμα, ἔκλεισε κι αὐτό. Λίγο ἀργότερα βρισκόμασταν στὸ Flaschenöffner, ὁ ἀδερφός μου πῆγε στὸ μπάρ και ἐγὼ εὐχόμενοι νὰ τὸν προσέξει κάποιος σύντομα, πλὴν ὅμως ἐκεῖνος κοιτοῦσε ἄλλη μιὰ φορά πρὸς τὸ μέρος μου χαμογελώντας ὑπεροπτικὰ και σὰν νὰ μὴν πίστευε στὰ μάτια του, ἀλλὰ ἔπειτα σιγὰ σιγὰ ἡ ἔκφρασή του σκοτείνιασε και νομίζω ὅτι τότε εἶδα νὰ περνάει σὰν ἀστραπὴ κάτι ἀπὸ τὴν παλιὰ παιδιαστικὴ ἀπελπισία ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἔδιναν σημασία, ὅμως ἐκείνη τῆ στιγμῆ ὁ γεροδεμένος μουστακαλῆς ποὺ βρισκόταν πίσω ἀπὸ τὴν μπάρα ἔστρεψε τὸ κεφάλι του, εἶδε τὸν ἀδερφό μου, προχώρησε ἀργὰ πρὸς τὸ μέρος του και τὸν ἀγκάλιασε, ἐνῶ τὰ χοντρά του μάγουλα και τὰ δασιά του φρύδια οὔτε κὰν σάλεψαν. Ἡ σκηνὴ εἶχε κάτι κωμικὸ, τούτη ἡ ἀγριόφατσα πάνω ἀπὸ τοὺς ὤμους τοῦ ἀδερφοῦ μου και πιὸ κάτω δυὸ χοντρά μπράτσα ποὺ ἔσφιγγαν μιὰ ἀδύνατη πλάτη—κάποιοι ὅταν πίνουν παχαίνουν, ἄλλοι πάλι ἀδυνατίζουν—, κι ὕστερα ὁ τύπος εἶδε κι ἐμένα, και ἀσφαλῶς οὔτε τώρα χαμογέλασε, κι ἄξαφνα βρέθηκε μπροστὰ στὴν κἀνουλα και, ὅπως κάθε φορά, μᾶς ἔβαλε δυὸ ξανθιὲς Augustiner, παρότι ἤξερε

ὅτι ὁ ἀδερφός μου προτιμᾷ τὴ Weiss, γι' αὐτὸ δὲν γούσταρα νὰ ἔρχομαι ἐδῶ, ἐπειδὴ ποτὲ δὲν μποροῦσα νὰ εἶμαι σίγουρος πῶς θὰ ἀντιδρούσε ὁ ἀδερφός μου σὲ αὐτὸ τὸ πατρονάρισμα, ὥστόσο ἐκεῖνο τὸ βράδυ φάνηκε σὰν νὰ μὴν τὸν ἐνδιέφερε ἰδιαίτερα τὸ θέμα, διψοῦσε, τσουγκρίσαμε καὶ ἤπιαμε ἀπὸ μιὰ μεγάλη γουλιὰ, ὕστερα ἀφήσαμε κάτω τὰ ποτήρια καὶ ὁ Σόρς ἢ Μάξ ἢ ὅπως τέλος πάντων λεγόταν ὁ μπάρμαν τοῦ Flaschenöffner στρώθηκε δίπλα μας καὶ στήριξε τὸ βαρὺ κεφάλι του στὰ βαριά του χέρια, καὶ κοιτοῦσε μαζί μας τὴ Φραουνοχοφερστράσε, ὅπου ἄξαφνα ἄρχισαν νὰ πέφτουν πολὺ πιὸ χοντρές νιφάδες. Ὅταν ὁ Σόρς, ἢ Μάξ, ἔστρεψε τὸ κεφάλι του πρὸς τὸ μέρος μου, ἐγὼ ἔγνεψα καταφατικά, σὰν νὰ ἔλεγα ὅτι ἡ Augustiner μοῦ ἀρέσει πολὺ ἢ, τί λές τώρα, χιόνι, ἢ κάτι τέτοιο, μιὰ ἀντανακλαστικὴ κίνηση πρὸς ἀποκατάσταση τῆς ἀρμονίας, ὅπως κάνω συνήθως ὅταν μὲ παρατηροῦν ψηλότεροι, μεγαλύτεροι ἢ ἐν πάση περιπτώσει πιὸ δυνατοὶ ἄντρες, καὶ τότε ὁ Σόρς, ἢ Μάξ, ρώτησε τὸν ἀδερφό μου ἂν ὁ μικρός του ἀδερφός μιλάει καὶ ὁ μεγάλος μου ἀδερφός ἀπάντησε νὰ ἀφήσεις ἤσυχο τὸν μικρό μου ἀδερφό. Αὐτὴ ἡ ἀντίδραση δὲν μὲ ἐξέπληξε, ὥστόσο μὲ τάραξε τόσο πολὺ πού μὲ ἔπιασε καρδιοχτύπι, καὶ ὅταν εἶδα πῶς σκλήρυνε τὸ βλέμμα τοῦ ἀδερφοῦ μου σκεφτόμουν πυρετωδῶς τί θὰ μποροῦσα νὰ πῶ γιὰ νὰ ἡρεμήσουν κάπως τὰ πνεύματα, γιὰτὶ ἤξερα ὅτι ὅταν ὁ ἀδερφός μου ἦταν στὴ φάση του μπορεῖ καὶ νὰ σκοτώνη γιὰ μένα, ὅ,τι κι ἂν σήμαινε αὐτὸ ἀκριβῶς, νὰ σκοτώσει κάποιον γιὰ κάποιον ἢ νὰ πεθάνει γιὰ κάτι, ὁπότε ρώτησα τὸν μπάρμαν τοῦ Flaschenöffner, πού ἀπὸ τὰ ἠχεῖα του ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἀκουγόταν τὸ «First

Time» τῆς Robin Beck, ἂν εἶχε καὶ Roxette, τὸ «It Must Have Been Love». Πολὺ σύντομα ὁ ἀδερφός μου, ἐγὼ καὶ τρεῖς ἀκόμα πελάτες σὲ ἑξαλλη ἡδὴ κατάσταση ἤμασταν ἀνεβασμένοι πάνω στὸν πάγκο στὴ γωνία, εἶχαμε πιαστεῖ ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ οὐρλιάζαμε τὸ στίχο «But I lost it somehow». Δὲν ξέρω ἂν εἶχε νὰ κάνει μ' ἐμένα ἢ μὲ τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, πού ὁ ἀδερφός μου ἐνίστε τὶς ὑπερασπιζόταν μὲ τὸ ἴδιο πάθος —τὴν πατρίδα τῆς μητέρας του—, πάντως ξαφνικὰ ἔσπρωξε λίγο στὴν ἄκρη ἕναν ἀπὸ τοὺς ἄλλους τραγουδιστὲς τῆς παρέας, ὁ ὁποῖος στὴ στιγμή ἔριξε τὸν ἀδερφό μου ἀπὸ τὸν πάγκο, πού ὅμως δὲν σωριάστηκε, ξανασηκώθηκε ἀμέσως, μὲ ἄρπαξε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ μὲ ὀδήγησε πρὸς τὴν ἔξοδο, ἐνῶ μὲ τὸ ἐλεύθερο χέρι του ἔκανε κωλοδάχτυλο στὸ σύμπαν. Ὁ ψυχρὸς ἀέρας μᾶς ἔκανε ἀμέσως νὰ ξενερώσουμε κάπως, τὸ ἴδιο καὶ οἱ χοντρές λευκὲς νιφάδες, πού ἐνῶ μέσα ἀπὸ τὸ μπᾶρ σοῦ θύμιζαν ἀκόμα καὶ τὴ Ρωσία ἢ τὸν Καναδά, ἐδῶ ἔξω, σὲ ἕνα πεζοδρόμιο τοῦ Μονάχου, διαλύονταν καὶ χάνονταν γιὰ πάντα, καὶ ὁ ἀδερφός μου εἶπε ὅτι τοῦ φαινόταν ἀδιανόητο πού, παρότι ἡ Ἀμερικὴ εἶχε ἀπελευθερώσει τοὺς Γερμανοὺς ἀπὸ τὸν Χίτλερ, αὐτοὶ δὲν τὴν ἔβλεπαν πλέον μὲ καλὸ μάτι, ἀλλὰ ὄλο καὶ περισσότερο ἀπλῶς ὡς μεγάλη, βάνουση, ξένη, ὑλιστικὴ δύναμη. Fucking Germans, μαλάκες Γερμανοί, βλαστήμησε μετὰ, ὅμως δὲν τὸν παρεξήγησα, ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος Γερμανὸς ἦταν, ἀλλὰ καὶ Ἀμερικανός, δὲν καταλαβαίνω τί πρόβλημα ἔχετε, πρόσθεσε, πράγμα πού βέβαια μὲ ἐκνεύρισε κάπως, αὐτὲς οἱ ἀτελείωτες συζητήσεις γιὰ τὸν καταναλωτισμὸ καὶ τὸν καπιταλισμὸ —αὐτὸ εἶναι ἐλευθερία, ρέ—, γιὰ τοὺς ὑπη-

κόους της, και, απ' ό,τι ξέρω, δέν υπάρχει ακόμη νόμος στη Γερμανία πού νά σᾶς ὑποχρεώνει νά τρώτε στά McDonald's, νά φοράτε Nike και νά ἀκοῦτε Roxette. Οἱ Roxette εἶναι ἀπό τή Σουηδία, τόν ἀντέκρουσα, ἀλλά δέν ἀσχολήθηκε, μιλάνε διαρκῶς γιά ὑποκρισία, εἶπε, γιά ἐπιπολαιότητα, γιά ψευδολογίες, παρότι αὐτοὶ οἱ κοιλαράδες μεθύστακες ἐκεῖ μέσα δέν εἶναι ἄξιοι οὔτε νά σκεφτοῦν τὸ ὄνομα τῆς χώρας ὅπου γεννήθηκε ἡ μητέρα μου, πού πιὸ εἰλικρινής, πιὸ τρυφερός, πιὸ ἀξιόπιστος ἄνθρωπος ἀπὸ αὐτὴ δέν ὑπῆρχε, γιά νά μὴν ἀρχίσω νά λέω γιά τὸ '45, πού, ἂν δέν ἦμασταν ἐμεῖς, οἱ ὑπόλοιποι Εὐρωπαῖοι, γιά νά σᾶς ἐκδικηθοῦν, θὰ σᾶς εἶχαν σφάζει ὅλους, εἶπε, και σκέφτηκα ὡραῖα, ὁπότε κι ἐγὼ δέν θὰ ἀρχίσω νά λέω πόσο συνέβαλαν οἱ Ρῶσοι στὴ νίκη ἐπὶ τοῦ Χίτλερ. Ἄντ' αὐτοῦ εἶπα πὼς πρόκειται ἀπλῶς γιά φθόνο και ἐκεῖνος ἀμέσως μείωσε τὴν ταχύτητα μὲ τὴν ὁποία περπατοῦσε μπροστὰ μου ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, ἐξοῦ και ἀναγκαστικά μοῦ μιλοῦσε πάνω ἀπὸ τὸν ἀριστερό του ὤμο, ἐνῶ στὴ γωνία τῆς Μιλερστράσε ξαφνικά σταμάτησε μπροστὰ στὸ παλαιοπωλεῖο και κοίταξε στὴ βιτρίνα μιὰ ἀνατύπωση κάποιας παλιᾶς γκραβούρας πού ἀπεικόνιζε τὴ νῆσο Ἐλιγολάνδη κατὰ τὸν δέκατο ἑβδομο αἰῶνα, λίγο καιρὸ προτοῦ χωριστεῖ στά δύο, ἀκριβῶς στὴ μέση, ἐξαιτίας κυμάτων θυέλλης. Νομίζω ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι στὴ Γερμανία ἐνδόμυχα ἔχουν ἀπογοητευτεῖ οἰκτρὰ ἐπειδὴ ἡ εἰκόνα πού εἶχαν γιά τὴν Ἀμερικὴ δέν ἀνταποκρίνεται πλέον στὴν πραγματικότητα, εἶπα και θεώρησα ὅτι ὁ ἀδερφός μου συμφωνοῦσε γιατί, παρὰ τὴν περασμένη ὥρα και τὶς ἄφθονες μπίρες, δέν ἔφερε ἀντίρρηση, ἀλλά συνέχισε νά ἀκούει σιωπηλός,

ἐνῶ τὸ βλέμμα του ἦταν καρφωμένο στὸ ξεθωριασμένο κόκκινο τῶν βράχων ἀπὸ ψαμμίτη, στὴν ἀγριεμένη Βόρεια Θάλασσα, στὰ μικρὰ σπιτάκια στὶς ἀπάνεμες πλαγιές. Δὲν μπορούμε νὰ συγχωρήσουμε τοὺς Ἀμερικανούς ποὺ πρόδωσαν τὰ σωστά ἰδανικά, ἐνῶ ἐμεῖς μείναμε πιστοὶ στὰ λάθος μέχρι τὸ τέλος, εἶπα μὲ μιὰ παράξενη ἐπισημότητα καὶ μὲ μιὰ σοβαρότητα ποὺ μὲ ξάφνιασε, λὲς καὶ αὐτὸ ποὺ ξεστόμισα ἦταν ἓνα πρὸ πολλοῦ ἐκ μέρους μου ἀναγνωρισμένο, ἀποδεδειγμένο καὶ ὀρθὸ ἀξίωμα, καὶ ὄχι ἡ αὐθόρμητη προσπάθεια ἐνὸς μεθυσμένου νὰ καλμάρει ἓναν ἄλλο μεθυσμένο. Δὲν μοῦ ἀπάντησε καὶ τὸ βλέμμα μου ἔπεσε σὲ μιὰ παραδοσιακὴ ἐνδυμασία τοῦ Τραουνστάιν στὴ βιτρινα, διαγωνίως πάνω ἀπὸ τὴν γκραβούρα τῆς Ἑλιγολάνδης, καὶ πρὸς στιγμὴν σκέφτηκα τί ἐντύπωση θὰ ἔκανα ἄραγε ἂν τὴ φοροῦσα ὅταν θὰ τὰ πῖναμε στὸ Ὀκτόμπερφεστ¹ καὶ ἀναρωτήθηκα πόσες φορὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω ἀρνητικὰ στὴν ἐρώτηση ἂν κατάγομαι ἀπὸ τὸ Τραουνστάιν μὲ τὰ ἀπαράδεκτα βαυαρικὰ ποὺ μιλοῦσα καμιά φορὰ ὅταν ἤμουν μεθυσμένος, καὶ ὕστερα ὁ ἀδερφός μου, ποὺ κοιτοῦσε ἀκόμη τὸ παράξενο μικρὸ νησί τῆς Βόρειας Θάλασσας, εἶπε ὅτι τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔκανε τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ του —τὴν ὁποία τελικὰ παράτησε— μὲ θέμα τὴ σχέση ἀνάμεσα στὶς ὀνομασίες τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ στὶς ἐπιτυχίες ποὺ σημείωναν οἱ ἐπιχειρήσεις, παράλληλα ἐρευνοῦσε καὶ τὸ Πρόγραμμα «Δαγκάνα Ἀστακοῦ», τελικὰ

---

1. Ὀκτόμπερφεστ (Oktoberfest): τὸ μεγαλύτερο παγκοσμίως λαϊκὸ πανηγύρι ποὺ γίνεται στὸ Μόναχο κάθε χρόνο στὴν πλατεία Τερέζινβιτσε καὶ διαρκεῖ δύο ἐβδομάδες.

ὅμως τὸ ἐγκατέλειψε, γιατί τὸ ἐξωφρενικὸ σχέδιο τοῦ Χίτλερ νὰ κατασκευάσει στὴ μέση τῆς Βόρειας Θάλασσας τὴ μεγαλύτερη ναυτικὴ βάση ὅλων τῶν ἐποχῶν, μὲ προκυμαία μήκους τεσσάρων χιλιομέτρων σὲ ἓνα νησι μήκους δύο χιλιομέτρων, δὲν ἦταν ἀμιγῶς πολεμικὴ ἐπιχείρηση, ὅπως ἐξήγησε μὲ ἀναπάντεχη νηφαλιότητα ἡ ὁποία μὲ καθησύχασε, ἀλλὰ μᾶλλον ἓνα ἐξαιρετικὸ παράδειγμα αὐτοκαταστροφικῆς ἀνικανότητος, καθότι, ἀφ’ οὗτου ἔριξαν στὴ θάλασσα ἑκατοντάδες τόνους ἄμμο, ἄρχισαν νὰ σκέφτονται ἂν στὸν αἰῶνα τῶν βομβαρδισμῶν ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς ἦταν πράγματι τόσο ἐξυπνὴ ἰδέα νὰ συγκεντρώσουν ὅλο τὸ στόλο σὲ ἓνα καὶ μοναδικὸ σημεῖο καταμεσῆς τῆς θάλασσας δίχως ἐξελιγμένη ἀντιαεροπορικὴ ἄμυνα. Συνεχίσαμε νὰ περπατᾶμε, τώρα ξανά ὁ ἓνας δίπλα στὸν ἄλλο, καὶ ἂν ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ στρίβαμε δεξιά, ἔπειτα ἀπὸ λίγα μέτρα θὰ βρισκόμασταν ἔξω ἀπὸ τὴν πᾶμπ Sunshine, ἡ μουσικὴ ἔφτανε ἤδη στ’ ἀφτιά μας, ὅμως ὁ ἀδερφός μου συνέχισε εὐθεῖα, πέρασε ἀπέναντι στὴ Μιλερστράσε καὶ μόνο ὅταν βρεθήκαμε στὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ δρόμου ἔκανε δεξιά, σὰν νὰ ἤθελε νὰ εἶναι σίγουρος ὅτι, περνώντας ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πύλη τῆς πᾶμπ Sunshine, δὲν θὰ ἔμπαινε κατὰ λάθος μέσα. Θυμᾶμαι ἀκόμη ὅτι παραξενεύτηκα πού κυκλοφοροῦσαν τόσο πολλὰ αὐτοκίνητα μὲς στὰ ἄγρια μεσάνυχτα, καὶ μάλιστα μεσοβδόμαδα, καὶ ὅταν σταματήσαμε γιὰ λίγο ἐπειδὴ ὁ ἀδερφός μου ἔψαχνε τὰ τσιγάρα του —πρῶτα ἔδωσε ἓνα σ’ ἐμένα, ὕστερα πῆρε κι αὐτὸς καὶ τ’ ἀνάψαμε κι οἱ δύο—, σκέφτηκα τὰ γλυπτὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων πάνω ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ κεντρικοῦ πυροσβεστικοῦ σταθμοῦ πού βρισκόταν ἐκεῖ κοντά,

κι ύστερα ξαφνικά εκείνος έκανε μεταβολή και πήγαμε καρφί προς την Πάπα Σμιτ Στράσε, κι εγώ αναρωτήθηκα μὰ πώς ήταν δυνατόν, ότι ακόμα και ή ιδέα τή δεκαετία του '40 ενός πέμπτου, προσωρινά τοποθετημένου, γλυπτού τὸ ὁποῖο ὑποτίθεται ὅτι θὰ συμβόλιζε τούς νυχτερινούς βομβαρδισμούς ἀκουγόταν τόσο ἀλλόκοτη ὅσο ἀντιστοίχως οἰκεία ἀκουγόταν ή λέξη πόλεμος. Στήν ἐπόμενη διασταύρωση κάναμε πάλι δεξιά, περάσαμε τήν Μπλουμενστράσε και ὕστερα τήν Κορνελιουστράσε, γιὰ νὰ διασχίσουμε τελικά ξανά τή Μιλερστράσε πρὸς τήν Γκέρνερπλατς, ὁπότε κατάλαβα ὅτι ὁ ἀδερφός μου προφανῶς ἤθελε νὰ πᾶμε στὸ Holy Home, πράγμα πὸ μὲ χαροποίησε, εἶχαν κι ἐκεῖ Augustiner, και τρόπον τινὰ εἶχα τήν αἴσθηση ὅτι σήμερα θὰ κατάφερα νὰ σταματήσω τὸ πτόμα τή σωστή στιγμή. Ἀλήθεια τώρα, γιατί ἀσχολεῖσαι μὲ τή φιλοσοφία, μὲ ρώτησε ξαφνικά ὁ ἀδερφός μου, ἐνῶ περπατοῦσε μὲ ταχὺ βῆμα μπροστά μου στὸ λιθόστρωτο, μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες τοῦ μπουφάν και τὸ πιγούνη χωμένο στὸ γιακά, σ' ἐνδιαφέρει πραγματικά ή τὸ κάνεις γιὰ τὸν πατέρα μας, πλούσιος ἔτσι σίγουρα δὲν πρόκειται νὰ γίνεις, κι ὕστερα ἄρχισε νὰ γελάει, και γέλασα κι εγώ, μὲ τήν καρδιά μου ἀρχικά, εἰλικρινά, ἀνεπιτήδευτα, ἀλλὰ κατόπιν ἔνωσα ὅτι ἀρκετὰ εἶχα γελάσει μὲ τὸν ἑαυτό μου και τὶς προτιμήσεις μου, ὥστόσο ἐκεῖνος συνέχισε ἀπτόητος, γελοῦσε ὀλοένα και πιὸ ἔντονα, σταματημὸ δὲν εἶχε, μάλιστα εἶχαμε κοντοσταθεῖ, κι εγώ χαμογέλασα βεβιασμένα, ἀλλιῶς μπορεῖ νὰ τοῦ περνοῦσε ἀπ' τὸ μυαλὸ ή ιδέα ὅτι εἶχα θιχτεῖ, τὸ κεφάλι του και ὀλόκληρος ὁ κορμός του ἀνεβοκατέβαιναν μὲ κυματιστὲς κινήσεις πὸ μέσα μου τὶς

περιέγραψα με τή λέξη «σπαστικές», οι γωνίες του στόματός μου με πονούσαν από τὸ χαμόγελο, κι ὕστερα ἐκεῖνος εἶπε συγγνώμη, δὲν τὸ ἠθελα, κι ἐγὼ ἀποκρίθηκα κανένα πρόβλημα, κι αὐτὸς εἶπε ὅτι λυπόταν πραγματικά, ἀλήθεια τώρα, κι ἔπειτα ξεκαρδίστηκε πάλι, τρεῖς φορές συνολικὰ ἀναγκαστήκαμε νὰ σταματήσουμε ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ περπατήσει ἀπὸ τὰ γέλια, πάντως ἐγὼ δὲν χαμογελοῦσα πλέον, πράγμα πού με διευκόλυνε κάπως νὰ τὸν ἀφήσω νὰ τοῦ περάσουν οἱ κρίσεις, στὴν προτελευταία εἶχα ἀνάψει τσιγάρο, πού ἔκαιγε ἀκόμη ὅταν ἐκεῖνος ἔπαψε ὀριστικὰ νὰ γελάει, κι ὕστερα εἶδαμε ὅτι τὸ Holy Home εἶχε ἤδη κλείσει. Κρατήθηκα καὶ δὲν τὸν ρώτησα ἂν ὡς πρώην εἰδήμων στὴν αὐρα πού προσδίδουν τὰ ὀνόματα στὰ ἐγχειρήματα θὰ μπορούσε νὰ εἶχε διαισθανθεῖ ὅτι τὰ δύο στὰ τρία μαγαζιά πού με εἶχε πάει ἀπόψε εἶχαν κλείσει καὶ ἀντ' αὐτοῦ μουρμούρισα διστακτικὰ πᾶμπ Sunshine, ὅμως ἐκεῖνος κούνησε τὸ κεφάλι καὶ εἶπε ὅτι ἐκεῖ πᾶνε μόνο ἀλκοολικοὶ καὶ μαλάκες, κι ἐγὼ σκέφτηκα ὠραῖα, μαλάκες δὲν εἴμαστε σίγουρα, καὶ ἔπειτα αὐτὸς εἶπε ἔλα, πᾶμε στὸ Kapuzinerklausen, κι ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτε, ἀπλῶς κατέβαινα με ταχύ ρυθμὸ πλάι του τὴν Κλεντσεστράσε, πάλι πρὸς τὴ Φραουνχόφερ, μὲς στὸν κρῦο καθαρὸ ἀέρα. Δὲν χιόνιζε πιά. Βασικὰ δὲν ἠθελα νὰ πάω στὸ Kapuzinerklausen, δὲν τὸ γούσταρα ἀπὸ τότε πού ὁ ἀδερφός μου μοῦ εἶχε τηλεφωνήσει ἕνα πρωὶ ἀπὸ κεῖ πιωμένος καὶ με εἶχε παρακαλέσει νὰ τοῦ πάω μιὰ βαλίτσα πού ἦ τότε γκόμενά του—ἢ ὅποια γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν εἶχε πετάξει ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι—εἶχε ἀφήσει στὸ Bachwirt, ὅπου ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ ἀδερφός μου εἶχε δουλέψει γιὰ ἕνα φεγγάρι καὶ

τὸ ὁποῖο βρισκόταν κοντὰ στὸ σπίτι μου, ὅμως ἐγὼ μόλις εἶχα φτάσει στὴν Μπανγκόκ, ὅπου θὰ κάναμε διακοπὲς μὲ τὴ φίλη μου, καὶ δὲν ἔχω ξεχάσει πόση ἀνακούφιση ἐνίωσα γιὰ τὴν πειστικὴ δικαιολογία καὶ τὴν εὐλογία αἰτία ποὺ δὲν θὰ πήγαινα νὰ τὸν βρῶ στὸ Karuzinerklaus, συνάμα ὅμως τρόμαξα μὲ τὴν παντελὴ ἔλλειψη ἐνσυναίσθησης ποὺ ἐπέδειξα ἐκείνη τὴ στιγμή, μάλιστα σήμερα πιστεύω ὅτι ὁ μοναδικὸς λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο εἶχα ἀπαντήσει στὸ τηλέφωνο ἦταν ὅτι ἤξερα πὼς βρισκόμουν τόσο μακριά. Στὴ Φραουνοχοφεστράσε κόψαμε ἀριστερά, πρὸς τὸν Ἴζαρ, καὶ μὲ τὸ ποὺ ἀντίκρισα τὸ μοναχικὸ φῶς ἀπὸ τὸ κιόσκι τῆς γέφυρας ἐνίωσα μιὰ θαλπωρὴ, τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἀδερφός μου νομίζω, στὸ κιόσκι πουλοῦσαν μπίρα, ὁπότε κατευθυνθήκαμε πρὸς τὰ κεῖ χωρὶς περαιτέρω συζήτηση. Πιθανότατα ἡ δύναμη τῆς συνήθειας ἦταν αὐτὴ ποὺ μᾶς ἔκανε νὰ προχωρήσουμε λίγο στὴ γέφυρα Ραιῖχενμπαχμπρίκε μὲ τὰ μπουκάλια στὸ χέρι, προτοῦ τὰ ἀνοίξουμε, ἐδῶ ἔπινε κι ἐκεῖνος ξανθιά, ποτήρι δὲν εἶχαν ἔτσι κι ἄλλιῶς, καί, ἀφοῦ τσουγκρίσαμε, γείραμε στὸ παγωμένο κιγκλίδωμα· κανονικὰ αὐτὸ τὸ κάνεις τὸ καλοκαίρι, ἀφοῦ, κανονικά, τὸ καλοκαίρι παίρνεις μπίρα ἀπὸ τὸ κιόσκι καὶ τὴν πίνεις ἔξω τριγυρνώντας ἀσκόπως μὲ τὶς ὥρες, καί, ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, θὰ ἔπρεπε νὰ φανταστῶ ὅτι δὲν θὰ μέναμε πολλὴ ὥρα νὰ ἀγναντεύουμε τὰ μαῦρα νερὰ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ κάτω, τὴν ὄχθη, ποὺ τότε, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάπλαση, ἦταν ἀκόμη στρωμένη μὲ τσιμέντο, καὶ τὰ μπαλώματα γῆς ποὺ ἀναδύονταν ἀπὸ τὸ νερό, ὅπου τὸ καλοκαίρι, ἅμα ἤθελες, χάζευες ὅλη μέρα τοὺς γυμνιστὲς ποὺ τὴν ἔπεφταν ἐκεῖ καὶ τὰ σκυλιὰ ποὺ ἔχεζαν, τώρα

ὅμως δὲν ἔβλεπες τὸ παραμικρὸ, μόνο τοὺς ἀχνοφωτισμένους πύργους τῆς ἐκκλησίας νεορομανικοῦ ρυθμοῦ ἀκριβῶς στὰ δεξιά μας, πού πάντα μοῦ διαφεύγει ποιὰ ἐκκλησία εἶναι, καί πιό πίσω τὰ προειδοποιητικά φῶτα ἀεροσκαφῶν πού ἀναβόσβηναν στὸ φουγάρο τοῦ θερμοηλεκτρικοῦ σταθμοῦ. Ἦδη ἀπὸ τότε ἦταν ἀδύνατον νὰ ξεστομίσεις μιὰ πρόταση πού νὰ περιλαμβάνει τὶς λέξεις «πύργος» καί «ἀεροπλάνο» δίχως νὰ σκεφτεῖς τὴν πόλη πού ἔγινε κοινὸς τόπος, τὴ χώρα πού ἐκπροσωπεῖ, τὰ τραύματα πού ὑπέστησαν καί οἱ δύο καί πῶς στὴν προσπάθεια νὰ ἐπουλώσουν τὴν πληγὴ τὴν ἀνοίγαν ὀλοένα καί περισσότερο, ὀλοένα καί βαθύτερα, καί ἀμέσως μοῦ ξανάρθαν στὸ μυαλὸ τὰ προδομένα ἰδανικὰ γιὰ τὰ ὁποῖα λέγαμε νωρίτερα καί ἡ ἀπογοήτευση, καί ὕστερα, καθὼς ἤμουν ἤδη λειῶμα καί ἤξερα ὅτι ἐκεῖνο τὸ πράμα πιό πέρα, μετὰ τὸ μαϊάνδρο τοῦ ποταμοῦ, πίσω ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ δεντροστοιχία, ἦταν σταθμὸς παραγωγῆς ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας, ἀρχικὰ σκέφτηκα τὴ λέξη «πετρέλαιο», ἔπειτα τὴ λέξη «φωτιά», καί δὲν θυμᾶμαι πιά ἂν ὁ ἀδερφός μου ἀναψε τσιγάρο λίγο πρὶν ἢ λίγο ἀφότου σχηματίσει τὴ λέξη στὸ μυαλό μου, πάντως ἐκείνη ἀκριβῶς τὴ στιγμή τὸν ρώτησα κι ἐσὺ τί ἐνδιαφέρον βρίσκεις στὴν ἱστορία κι αὐτὸς μοῦ ἀπάντησε ἔλα, πᾶμε, κάνει κρύο. Καθὼς περπατούσαμε κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης, κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, πρὸς τὴ Βιτελσμπαχερμπρίκε, περνοῦσα διαρκῶς τὸ παγωμένο μπουκάλι ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι στὸ ἄλλο γιὰ νὰ μὴ μοῦ πέσει κάτω, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ δάχτυλά μου γρήγορα νὰ παγώσουν περισσότερο καί ἡ μπίρα σιγὰ σιγὰ νὰ ζεσταθεῖ. Ὅταν κάποιος μελετᾷ πῶς ἦταν τὰ πράγματα χτές, δὲν χάνει ποτὲ τὴν ἐλπίδα

ὅτι αὐριο θὰ καταλάβει κάπως περισσότερα γιὰ ὅσα συμβαίνουν, εἶπε ὁ ἀδερφός μου, καὶ παρότι αὐτὸ ἀσφαλῶς εἶναι ὁ πλέον ἀναμενόμενος λόγος γιὰ νὰ σπουδάσεις ἱστορία, ἡ δήλωσή του μὲ συγκίνησε πολὺ, γιατί ἦταν ἡ πρώτη φορά πού μιλοῦσε γιὰ τὶς ἀλλοτινὲς δραστηριότητές του δίχως πικρία καὶ κυνισμό. Καὶ βεβαίως ἐνδιαφερόμουν νὰ ἀνακαλύψω ποιὸς ἦμουν πραγματικὰ ἐγώ, πρόσθεσε στὴ συνέχεια, καὶ ἀμέσως πρόσεξα ὅτι τώρα μιλοῦσε σὲ παρελθοντικὸ χρόνο, ὁπότε ἡ ἄλλοτε ἄσβεστη ἐλπίδα πού περιεῖχε ἡ προηγούμενη πρότασή του δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀναδρομὴ σὲ ἓνα πείραμα πού εἶχε ὀλοκληρωθεῖ — ἂν καὶ γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἀνέφερε ποιὰ ἦταν τὰ πορίσματα αὐτοῦ τοῦ πειράματος. Βρισκόμασταν στὴν Καπουτσεινεστράσε, στὴν πλατεία Μπάλντεπλάτς, πού σὲ σύγκριση μὲ τὸ δρόμο πλάι στὴν ὄχθη ἦταν φωταγωγημένη σὲ ἐνοχλητικὸ βαθμὸ, ὅταν ξαφνικὰ εἶπε ὅτι θεωροῦσε τεράστια παρανόηση νὰ ἐξετάζουμε τὴν ἱστορία ὡς κάτι πού ἀφορᾷ τὸ παρελθόν, γιὰ ἐκεῖνον ἦταν ἀνέκαθεν κάτι πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι μιὰ ἀνασκόπηση ἀπὸ ἀπόσταση ἀσφαλείας, τουναντίον, ἡ ἱστορία, εἶπε, εἶναι ἡ διαδικασία πού συντελεῖται ἐκ νέου κάθε μέρα, σὲ κάθε ἀνθρώπινη διάνοια, ὥστε νὰ δημιουργεῖται κάποια τάξη ἀνάμεσα στὰ φαινόμενα πού κάπου στὸν κόσμον εἶναι ἤδη τετελεσμένα καὶ ξεθωριάζουν μὲ διαφορετικὸ ρυθμὸ τὸ καθένα, καὶ στὸ νεοφανές, ἀενάως ρέον παρόν, καὶ πραγματικὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ διαμορφωθεῖ κάποια τάξη, ἀκόμα καὶ ἡ προσπάθεια κάθε καινούργια μέρα νὰ ἐξαφανίσεις ἐντελῶς τὴν προηγούμενη εἶναι τρόπον τινὰ μιὰ ἱστορικὴ ἔννοια, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος πιστεύει πῶς, ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε ἀπόλυτα εἰλικρινεῖς, ἡ λέξη

«(ιστορία) ουσιαστικά είναι παραπλανητική, διότι δίνει ακριβώς την ψευδή εντύπωση της περάτωσης, της αρχής και του τέλους, πού ως γνωστόν κάτι τέτοιο δεν υπάρχει, ή κατάλληλη λέξη, έλεγε τώρα, θά ήταν ίσως το «αφήγημα», μολοντί ασφαλώς μοιάζει ακόμη κάπως έξζητημένη, πολύ ποιητική, σχεδόν ρομαντική για την περιγραφή ενός γεγονότος, και ότι μερικές λέξεις και εικόνες μάς φαίνονται πιό διευρυμένες και πιό διαυγείς από άλλες. Καθώς περνούσαμε από το βενζινάδικο πού ήταν λουσμένο σέ μπλε φώς, συνειδητοποίησα ξανά ότι κατευθυνόμασταν με μαθηματική ακρίβεια πρὸς τὸ Karuzinerklause, παρότι πραγματικά είχα ὄλο και λιγότερη διάθεση νὰ πάω ἐκεῖ, διότι πλέον ήταν κάτι παραπάνω από σαφές ότι σέ ἐκεῖνο τὸ μέρος θά βρίσκονταν τὰ ἄτομα με τὰ ὁποῖα ὁ ἀδερφός μου εἶχε πιεῖ μέχρι τελικῆς πτώσεως, ἀποκλείεται νὰ ἔφταιγαν οἱ λίγες μπίρες πού ἤπιαμε μαζί, και ὕστερα διαπίστωσα ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πιό συμμαζεμένη πάμπ Sunshine νωρίτερα, δὲν εἶχα κάνει ακόμη οὔτε μία ἀντιπρόταση ὥστε νὰ ἀποφύγω τὴν κόντρα με ἐκεῖνους τοὺς σατανάδες πού ξελόγιαζαν τὸν ἀγαπημένο μου ἀδερφό, ἐνῶ ήταν τελείως μάταιο νὰ ἐλπίζω ὅτι τὸ Klause μπορεῖ νὰ εἶχε κλείσει, ἤξερα ὅτι ἐκεῖ πάντα κάποιοι τὰ κοπανοῦσαν, ἀλήθεια τώρα, πιό παλιά, ὅταν ὁ ἀδερφός μου συνήθιζε νὰ μοῦ τηλεφωνεῖ ἀπὸ κεῖ εἴτε για νὰ μοῦ κάνει σύντομες, πρακτικῆς φύσεως ἐρωτήσεις εἴτε για νὰ ἐκφράσει πιό κεφαλαιώδεις ἀνησυχίες κι ἐγὼ ακόμη τότε ἀκουγα αὐτὰ τὰ μηνύματα, ἢ εἰδοποίηση τοῦ ἠχητικοῦ ταχυδρομείου μου μπορεῖ νὰ ἐρχόταν ἀνὰ πᾶσα ὥρα και στιγμῆ, κι ἐνῶ τώρα ἐνιωθα ὄλο και πιό κακομοίρης για τὴν προφανῆ ἀνικα-

νότητά μου να έπηρεάσω την περαιτέρω πορεία τῆς βραδιάς, ὁ ἀδερφός μου εἶπε ὅτι πιὸ παλιὰ πίστευε πῶς στὸ χέρι μας εἶναι νὰ ἀποφασίσουμε τί θὰ πάρουμε στὰ σοβραὰ καὶ τί ὄχι, ὅτι ἀπὸ τῆ βούλησή μας ἐξαρτᾶται ἡ ταξινόμηση ποὺ κάνουμε στὸ κεφάλι μας, ὄχι ἀπὸ τὶς συμπτώσεις, τὶς καταβολές μας ἢ τὸ πρόγραμμα τῆς τηλεόρασης, ὄχι, γιὰ χρόνια ἦταν πεπεισμένος ὅτι οἱ μοναδικοὶ ἀφηγητὲς τῆς ζωῆς μας εἴμαστε ἐμεῖς καὶ κανένας ἄλλος. Καὶ ὅτι βέβαια εἶναι ξεκάθαρο, πρόσθεσε, πῶς αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀντίδραση στὰ βιώματα τῆς παιδικῆς του ἡλικίας, μιὰ μορφή μετεφηβικῆς αὐτοενδυνάμωσης ὥστε νὰ ἀντισταθμίσει τὴν ἀδικία ποὺ ὑπέστη ἡ μητέρα του ἀπὸ τὸν πατέρα μας ὅταν τὴν ἐγκατέλειψε γιὰ χάρη τῆς δικῆς μου μητέρας. Ἐντωμεταξύ, περπατούσαμε παράλληλα μὲ τὸν τοῖχο τοῦ Παλαιοῦ Νότιου Νεκροταφείου κι ἐμένα μοῦ ἦταν ἀδύνατον νὰ μὴ σκεφτῶ ὅτι ἐπειδὴ τὴν ἐγκατέλειψε ὑπάρχω ἐγὼ σὲ συνάρτηση μὲ τὸ ὅτι τώρα εἶναι νεκρή. Δὲν ξέρω ἂν ὁ ἀδερφός μου αἰσθάνθηκε τὴν ἀμηχανία μου, πάντως ξαφνικὰ ἦρθε πολὺ κοντά μου, πέρασε τὸ χέρι του γύρω ἀπὸ τοὺς ὤμους μου καὶ χαμογέλασε τόσο γλυκὰ καὶ καλοσυνάτα ὅπως παλιὰ —τότε ποὺ τὰ βράδια χτυποῦσα τὴν πόρτα τοῦ δωματίου του ἐπειδὴ δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ καὶ ἐπειδὴ ἤθελα νὰ μοῦ πεῖ ἀκόμα ἓνα τραγούδι— καὶ εἶπε ἀλλὰ ἔχει περάσει πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, ἀδερφάκι. Καὶ τώρα πηγαίνουμε νὰ τὰ πιοῦμε. Εἴχαμε φτάσει σχεδὸν στὴν ἐπόμενη διασταύρωση, ἀπὸ κεῖ μᾶς χάριζε μόλις μία κάθετος ἀπὸ τὸ Kapuzinerklausur, προφανῶς σὲ μιὰ κατοστάρια μέτρα θὰ βλέπαμε τὴ φωτεινὴ ἐπιγραφή, ὅταν ξαφνικὰ μοῦ ἦρθε μιὰ ιδέα γιὰ τὸ πῶς ἴσως

θά κατάφερα να μὴ χρειαστεῖ να πᾶμε ἐκεῖ με τὸν ἀδερφό μου, ὅποτε καὶ να μὴ χρειαστεῖ να τὸν δῶ να πίνει μέχρι να ξεφτιλιστεῖ, ἔτσι μεμιας ἔμεινα ἀκίνητος καὶ εἶπα δὲν ἔχω φράγκα πάνω μου, πράγμα ποὺ δὲν ἔσχυε, ὡστόσο τὸ εἶπα με μεγάλη πυγμὴ, σὰν να τὸ εἶχα σκεφτεῖ πολὺ προσεκτικά, καὶ ἤλπιζα ὅτι στὴ συνέχεια, ὅταν θά ἤμασταν καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ σπίτι μου —καὶ καλὰ γιὰ να πάρω χρήματα— καὶ θά στρίβαμε δεξιά, θά ἀνεβαιώναμε ἀπὸ τὸ Νότιο Νεκροταφεῖο, θά ξανακάναναμε δεξιά διασχίζοντάς το, θά συνεχίζαμε στὴ μικρὴ γέφυρα πάνω ἀπὸ τὸ Βεστερμίλμπαχ καὶ θά βγαίναμε ξανά στὸ Bachwirt, ὁ ἀδερφός μου θά ἔλεγε ἔλα, θά τὸ ἀνοίξω με τὸ κλειδί, θά πιοῦμε ὅση μπίρα θέλουμε, σὺν ὅτι θά ἔχουμε τὴν ἡσυχία μας· ἀντὶ γι' αὐτὸ ὅμως εἶπε ἀπλῶς δὲν πειράζει, κερνάω, καὶ συνεχίσαμε πρὸς τὸ Kapuzinerklausen. Μὲ τὸ ποὺ φτάσαμε μπροστὰ στὰ παράθυρα με τὶς κουρτίνες ἔνωσα τὴν ἀμφιθυμία ποὺ κατέλαβε τὸν ἀδερφό μου, τὴν ἀντιλήφθηκα ἀπὸ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἦταν ἔτοιμος να ἀνοίξει τὴν πόρτα, ἔκανε πάλι πίσω, ἦρθε πρὸς τὸ μέρος μου, ἔγειρε στὸν τοῖχο καὶ σταύρωσε τὰ χέρια στὸ στῆθος του, ὅσο ἐγὼ κατέβαζα τὴν ὑπόλοιπη Augustiner ποὺ εἶχε μείνει στὸ μπουκάλι. Πότε ἄλλαξες γνώμη, ἄκουσα τὸν ἑαυτό μου να λέει μόλις ὀρθωσα πάλι τὸν κορμό μου, ἀφότου ἀπόθεσα τὸ μπουκάλι στὸ πεζοδρόμιο, δίπλα σ' ἐκεῖνο τοῦ ἀδερφοῦ μου, τὸ ὁποῖο ἔστεκε ἤδη ἐκεῖ, ἀκριβῶς πλάι στὴν πόρτα, καὶ ἡ ἐρώτησή μου δὲν ἦταν μιὰ προσπάθεια να τὸν καθυστερήσω, με ἐνδιέφερε πραγματικά να μάθω καὶ ὑπέθετα ὅτι μέσα δὲν θά μιλούσαμε καὶ πολὺ, καὶ πιστεύω ὅτι ὁ ἀδερφός μου τὸ συναισθάνθηκε αὐτό, ἐξοῦ καὶ φερόταν πολὺ ὑπο-

μονετικά, έκανε ένα βήμα μπροστά ξεμακραίνοντας από τόν τοίχο, με πλησίασε και έβγαλε τὸ χρυσὸ πακέτο Benson & Hedges, μὸ πρόσφερε τσιγάρο, τσίμπησα ένα, ὕστερα πήρε κι εκείνος, άναψε και τὸ δικό μου και τὸ δικό του, και έτσι ήξερα ὅτι θά είχαμε τουλάχιστον ἑφτά λεπτά καταδικά μας. Άνέκαθεν προσπαθοῦσα νά προσδιορίσω τὸ ἀφήγημα πὸ ἀφορᾷ τὸ πόσο καλά είμαι, είπε μετά, ἐνῶ ἀπὸ μέσα τὸ φῶς ἀπὸ τὶς πολύχρωμες λάμπες πὸ ἀναβόσβηναν διαπερνοῦσε τὸ ἀσπρομπλέ ὕφασμα στὸ παράθυρο. Άρνούμουν, είπε, νά ἀποδεχτῶ τὸ γεγονός ὅτι ήμουν θλιμμένος παρότι δὲν μὸ ἔλειπε τίποτα, είχα νά φάω, είχα πὸ νά μείνω, είχα ἀγάπη, γιὰ τήν ἀκρίβεια διάφορες ἀγάπες, σὲ διάφορα μέρη, ἀπὸ διαφορετικούς ἀνθρώπους, πὸ ὅμως ὅλοι με τὸν τρόπο τους ἔλεγαν ὅτι χαίρονταν πὸ ὑπῆρχα, τὶς περισσότερες φορές τουλάχιστον, τέλος πάντων ήξερα ὅτι είμαι ἐπιθυμητὸς σὲ τοῦτο δῶ τὸν κόσμο, και ἀπλούστατα τὸ θεωροῦσα ἀπαράδεκτο πὸ αὐτὴ ἡ ἐπίγνωση δὲν ἐπαρκοῦσε γιὰ νά νιώθω χαρά. Ἔτσι λοιπόν, ἄρχισα νά παρατηρῶ πὸ συγκεκριμένα τί ὑπῆρχε γύρω μου, τὰ πράγματα πὸ σήμαιναν κάτι γιὰ μένα, αὐτὰ πὸ μὸ φαίνονταν σημαντικότερα και πὸ ἔντονα, ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἐλπίζοντας ὅτι ἡ ἐπίγνωση τῆς ὕπαρξῆς τους θά γέμιζε τὸ ἀνεξήγητο κενὸ πὸ είχα ἀρχίσει νά αἰσθάνομαι τότε, ὅταν τὰ Σαββατοκύριακα καθόμουν με τῆ μητέρα μου στὸ καινούργιο, στενόχωρο διαμέρισμά της και περιμέναμε νά γίνουν ὅλα ὅπως ήταν πρὶν. Κάποια στιγμή, είπε ὁ ἀδερφός μου, συνειδητοποίησε ὅτι τὰ δεδομένα, ἀσχέτως τοῦ πῶς τὰ κατατάσσει κανείς, ἔλάχιστο σφρίγος προσθέτουν ὅταν τὸ Ἐγὼ ἀναπροσανατολίζεται και κατευθύ-

νεται πρὸς τὴν Ὀμορφιά, καὶ πὼς ὅταν κατονομάζεις αὐτὸ ποὺ συμβαίνει, τὸ πνεῦμα μὲν κατευνάζεται, ἡ καρδιὰ ὅμως δυστυχῶς ποτέ. Πόσες φορές συνέτασσε λίστες παλιότερα, εἶπε, μὲ ὅλα του τὰ παιχνίδια, τὰ ἀγαπημένα του ροῦχα, τοὺς φίλους καὶ τὰ γκολ ποὺ ἔβαζε στὴν προπόνηση, ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ παίξει, ἢ μὲ ταινίες ποὺ ἤξερε, βιβλία ποὺ τοῦ ἄρεσαν καὶ ἀνέκδοτα ποὺ τὰ ἔλεγε νεράκι, καὶ κρατοῦσε αὐτὲς τὶς σημειώσεις μὲ πᾶσα σοβαρότητα παρότι ἦταν μόλις ἐννιά χρονῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή, στὸ διαμέρισμα ὅπου εἶχε μετακομίσει ἡ μητέρα του στὶς παρυφές τῆς πόλης ἀφότου ὁ πατέρας μας εἶχε παντρευτεῖ τὴ μητέρα μου —σὲ ἀπίστευτα σύντομο χρονικὸ διάστημα μετὰ τὸ πρῶτο ραντεβού— καὶ πόσο περήφανη ἦταν ἡ μητέρα του γιὰ τὸν ἐπιμελὴ γιό της, ὁ ὁποῖος βεβαίως μονίμως ἔλεγε ὅτι ἔκανε τὰ μαθήματά του — αὐτὸ ποὺ πραγματικὰ ἔκανε ἦταν τὸ μυστικὸ του, τουλάχιστον μέχρι ποὺ ἀποδείχτηκε ὅτι καταρτίζοντας ἀπλῶς λίστες μὲ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἦταν εὐτυχισμένος οὔτε κατὰ διάνοια δὲν κατέληγε νὰ διαβάξει γιὰ τὸ σχολεῖο, τὸ ὅλο πράγμα ἦταν μιὰ φαρσοκωμωδία, ὅπως τὸ ἔθεσε ὁ ἀδερφός μου, ὡστόσο δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ αἰτία ποὺ τὸ πῆρε ἀλλιῶς, ὄχι, τὸ ἔκανε μᾶλλον ἐπειδὴ ὅποτε κατέγραφε τὰ διάφορα πράγματα ἀρχικὰ ἐνιωθε μὲν πολὺ εὐτυχής, ἀλλὰ στὴ συνέχεια, ὅταν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσει ξανά τὰ ἐν λόγω πράγματα —τὸ πειρατικὸ καράβι τῆς Lego, τὴ σφεντόνα, τὴν αἰχμὴ τοῦ ἀκόντιου ἀπὸ πραγματικὸ σίδηρο ποὺ εἶχε φτιάξει ὁ παππούς ἐνὸς φίλου του, τὸ κίτρινο τόξο ἀπὸ φάιμπεργκλας καὶ τὰ βέλη ποὺ εἶχε σκαλίσει ὁ ἴδιος—, ἄξαφνα περιέργως τοῦ φαίνονταν

ὄλα ξένα, σὰν νὰ μὴν ἦταν δικὰ του, ἔτσι ποὺ γιὰ ἓνα διάστημα προτιμοῦσε νὰ τὰ ἀφήνει ἐκεῖ ποὺ ἦταν καί, ἀντὶ νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ, νὰ διαβάζει στὶς λίστες του πόσο εὐτυχισμένο τὸν ἔκαναν. Τὶς μελετοῦσε τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη, ὅμως ἡ λαχτάρα γιὰ τὴν ἀνεμελιά τοῦ παιχιδιοῦ ὀλοένα αὐξανόταν καὶ ἄρχισε νὰ ὑποψιάζεται ὅτι δημιουργώντας ἓναν καινούργιο, δεύτερο κόσμο, στὸν ὁποῖο εἶχε θέσει μόνο ἡ ὁμορφιά, εἶχε ἀποκλείσει τὴν πρόσβαση στὸν ἀληθινὸ κόσμο, αὐτὸν ποὺ τὸν περιέβαλλε καὶ ὁ ὁποῖος περιλάμβανε καὶ τὰ ἀσήμαντα καὶ τὰ βαρετά. Ἐκείνη τὴ στιγμή ἀκούσαμε ξεφωνητά, ἔπειτα μπουκάλια νὰ προσγειώνονται μὲ πάταγο πάνω στὴν μπάρα, ἡ μουσικὴ δυνάμωσε, τὰ πολύχρωμα φῶτα ἔσβησαν καὶ στὴ θέση τους ἀναβόσβηνε μέσα ἀπὸ τὸ παράθυρο ἓνα στρόμπο ποὺ ὑπογράμμιζε τέλεια τὸ βόμβο τῶν μπάσων. Συνειδητοποίησα ὅτι δὲν πάει ἔτσι, εἶπε ὁ ἀδερφός μου, ὅτι δὲν εἶναι λύση νὰ περιορίζω τὴ ματιά μου μόνο σὲ ὅ,τι θέλω νὰ βλέπω, καὶ συγκεκριμένα ἀντιλήφθηκα ὅτι ὅταν παρατηροῦμε σκόπιμα τὴν ὁμορφιά, ἢ τὴν καταγράφουμε καὶ τὴν περιγράφουμε, ὅπως ἔκανα ἐγώ, μυστηριωδῶς μαιίνεται· δὲν ἔχει σημασία πόσο ἀγαπᾶς ἓναν ἄνθρωπο, ὅταν τὸν παρακολουθεῖς καιρὸ καὶ μὲ ἀρκετὴ ἀκρίβεια, καὶ λὲς μέσα σου τί βλέπεις, ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐξαφανιστεῖ πίσω ἀπὸ τὶς λέξεις ποὺ κατασκευάζεις γι' αὐτόν. Πῆγα νὰ κάνω μιὰ τζούρα ἀπὸ τὸ τσιγάρο μου, ἀλλὰ διαπίστωσα ὅτι εἶχε ἤδη καεῖ ὡς τὸ φίλτρο, ὁπότε κατέβασα τὸ χέρι μου καὶ ἄφησα τὴ γόπα νὰ πέσει στὸ πεζοδρόμιο χωρὶς νὰ πάρω τὸ βλέμμα μου ἀπὸ τὸν ἀδερφό μου. Ἐτσι λοιπόν, ἀλλάξα τακτικὴ, συνέχισε ἐκεῖνος, καὶ ἄρχισα νὰ ὀργανώνω τὴ